

ข้อเสนอแนะสำหรับอุตสาหกรรมการบินในสถานการณ์ความขัดแย้งในตะวันออกกลาง

สถานการณ์ความขัดแย้งและผลกระทบที่เกี่ยวข้อง

➤ ผลกระทบของสถานการณ์ต่ออุตสาหกรรมการบินพลเรือน

สถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาคตะวันออกกลางในช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569 พบว่ามีความตึงเครียดเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลจากเหตุการณ์ทางการทหารและสถานการณ์ตบโต้ระหว่างฝ่ายที่เกี่ยวข้องในภูมิภาค ซึ่งส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพด้านความปลอดภัย การคมนาคมระหว่างประเทศ และการปฏิบัติการบินในหลายพื้นที่

ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2569 สถานการณ์ความไม่สงบดังกล่าวได้ขยายตัวในหลายพื้นที่ของภูมิภาคตะวันออกกลาง ส่งผลให้ระดับความเสี่ยงด้านความปลอดภัยทางการบินเพิ่มสูงขึ้น โดยหลายประเทศและสายการบินจำเป็นต้องจำกัดหรือระงับการใช้น่านฟ้าบางส่วนเป็นการชั่วคราว เพื่อรักษาความปลอดภัยของอากาศยานและผู้โดยสาร อ่างอิงจากเที่ยวบินที่ปฏิบัติการเชื่อมต่อระหว่างทวีปเอเชียและยุโรปจำนวนมากต้องปรับเปลี่ยนเส้นทางการบินเพื่อหลีกเลี่ยงพื้นที่ความเสี่ยง ขณะเดียวกันการหยุดชะงักของปฏิบัติการบินในภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นศูนย์กลางการบินระหว่างประเทศ (Aviation Hub) ของโลก ได้ส่งผลให้เกิดการตกค้างของผู้โดยสารในหลายท่าอากาศยานเป็นจำนวนมาก

สำหรับสถานการณ์ในประเทศไทย จากการรวบรวมข้อมูลพบว่าสายการบินจากภูมิภาคตะวันออกกลางหลายแห่งได้ยกเลิกเที่ยวบินและจอดอากาศยานพักค้าง ณ ท่าอากาศยานสำคัญของประเทศ เช่น ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ท่าอากาศยานภูเก็ต ท่าอากาศยานกระบี่ และท่าอากาศยานเชียงใหม่ ส่งผลให้มีผู้โดยสารตกค้างจำนวนมาก ทั้งนี้ สายการบินได้ดำเนินการดูแลผู้โดยสารตามข้อบังคับของคณะกรรมการการบินพลเรือน ฉบับที่ 101 ว่าด้วยมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสารในเที่ยวบินแบบประจำทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ในช่วงสถานการณ์ดังกล่าว สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย (กพท.) ยังได้รับการประสานงานผ่านกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อขออนุญาตดำเนินเที่ยวบินอพยพบุคคลกลับภูมิลำเนา (Repatriation Flight) เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้โดยสารสามารถเดินทางกลับประเทศได้อย่างปลอดภัย

ต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ. 2569 แม้จะมีความพยายามในการเจรจาเพื่อลดระดับความตึงเครียด แต่สถานการณ์ความขัดแย้งยังคงดำเนินต่อเนื่อง และเริ่มส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานด้านพลังงานของโลก อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะข้อจำกัดในการขนส่งน้ำมันผ่านเส้นทางคมนาคมสำคัญระหว่างประเทศ ส่งผลให้ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงอากาศยานปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและกระทบต่อต้นทุนการดำเนินงานของสายการบินทั่วโลก รวมถึงสายการบินของประเทศไทย สายการบินหลายแห่งจึงมีความจำเป็นต้องปรับเพิ่มค่าธรรมเนียมน้ำมันเชื้อเพลิง (Fuel Surcharge) รวมทั้งปรับลดความถี่เที่ยวบินและบริหารจัดการเครือข่ายเส้นทางบิน เพื่อควบคุมต้นทุนและรักษาสภาพคล่องทางการเงินให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าว

➤ ผลกระทบของสถานการณ์ต่อสุขภาพจิต (Mental Health)

สถานการณ์ความขัดแย้งในภูมิภาคตะวันออกกลางไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเพียงแค่นิมิตทางภูมิรัฐศาสตร์และความมั่นคงเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของมนุษย์อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้โดยสารและบุคลากรด้านการบิน เช่น นักบินและพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน ซึ่งต้องเผชิญกับความกดดันและความไม่แน่นอนในหลากหลายมิติจากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น

ในระยะแรกเริ่มของสถานการณ์ ความตื่นตระหนกและความวิตกกังวลจะเกิดขึ้นกับผู้โดยสารที่พำนักหรือติดค้างอยู่ในพื้นที่ขัดแย้งโดยตรง เนื่องจากต้องเผชิญกับความเครียดอย่างรุนแรงต่อความปลอดภัยในชีวิตของตนเองและครอบครัว ส่งผลให้มีความต้องการในการเดินทางกลับสู่ภูมิลำเนาโดยเร็วที่สุด ในขณะที่ผู้โดยสารที่อยู่นอกพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว แม้จะไม่ได้อยู่ในจุดเกิดเหตุโดยตรง แต่ย่อมอาจมีความวิตกกังวลไม่แตกต่างกัน ทั้งในแง่ของความต่อเนื่องในการเดินทาง ความเป็นไปได้ที่จะเดินทางกลับประเทศของตนอย่างปลอดภัย ตลอดจนความห่วงใยในสวัสดิภาพของบุคคลใกล้ชิดที่ยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

นอกจากความกังวลด้านความปลอดภัยแล้ว ผู้โดยสารที่ต้องพึ่งพาการเดินทางผ่านศูนย์กลางการบินระหว่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางยังต้องเผชิญกับความเครียดจากการระบบการขนส่งทางอากาศที่หยุดชะงัก ทั้งในแง่ของความกังวลต่อการปรับเปลี่ยนแนวทางการปฏิบัติการบิน การยกเลิกเที่ยวบินกะทันหัน ตลอดจนภาระค่าใช้จ่ายที่อาจเพิ่มสูงขึ้นจากการต้องพำนักอยู่นอกภูมิลำเนาเป็นระยะเวลาอันยาวนานเกินกว่าที่วางแผนไว้

ต่อมาเมื่อวิกฤตการณ์เริ่มยืดเยื้อและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผันผวนของราคาน้ำมันเชื้อเพลิง ความกังวลของผู้โดยสารในวงกว้างจึงปรับเปลี่ยนไปสู่ผลกระทบระยะยาว ผู้โดยสารจำนวนมากเริ่มมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับต้นทุนการเดินทางที่เพิ่มขึ้นจากราคาค่าโดยสารที่สูงขึ้น ความถี่ของเที่ยวบินที่ลดน้อยลง เนื่องจากการปรับตารางบิน และเหนือสิ่งอื่นใดคือความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยในการเดินทางทางอากาศที่ลดลง トラบไคที่สถานการณ์ความขัดแย้งในภูมิภาคดังกล่าวยังคงดำเนินอยู่และไม่มีทีท่าว่าจะสิ้นสุดลงในเร็ววัน

สำหรับบุคลากรด้านการบิน โดยเฉพาะนักบินและพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่ปฏิบัติงานในเส้นทางบินที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคตะวันออกกลางต่างเผชิญกับความกดดันและความวิตกกังวลจากความไม่แน่นอนของสถานการณ์ด้านความปลอดภัย แม้ว่าสายการบินจะมีมาตรการการบริหารความเสี่ยงและการปฏิบัติการภายใต้นโยบายฉุกเฉินอย่างเคร่งครัดเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ก็ตาม ขณะเดียวกัน บุคลากรด้านการบินของสายการบินในประเทศไทยยังมีความวิตกกังวลจากการปรับเปลี่ยนเส้นทางบินเพื่อหลีกเลี่ยงพื้นที่ความเสี่ยง รวมถึงความไม่แน่นอนของสถานการณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อการบินในระยะยาว

นอกจากความวิตกกังวลด้านความปลอดภัยแล้ว สถานการณ์ดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงโครงสร้างการบริหารงานของสายการบินหลายแห่ง เนื่องจากมีความจำเป็นต้องปรับลดความถี่ของเที่ยวบินลงเพื่อบริหารจัดการต้นทุนและรักษาภาพรวมทางการเงินของบริษัท ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ส่งผลกระทบต่อรายได้ของบุคลากรการบิน รวมถึงความเหนื่อยล้าสะสมจากการปฏิบัติงานภายใต้สภาวะความไม่แน่นอนเป็นระยะเวลานาน

จากสถานการณ์ดังกล่าวทางองค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (International Civil Aviation Organization: ICAO) จึงได้เผยแพร่แนวทางเกี่ยวกับการจัดการสุขภาพจิตในการปฏิบัติการบินในพื้นที่ความขัดแย้ง (Mental Health in Aviation Operations in Conflict Zones) เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2569 โดยระบุว่าการปฏิบัติการบินในหรือใกล้พื้นที่ความขัดแย้งอาจส่งผลให้บุคลากรด้านการบินทุก ประเภทเผชิญกับความเครียด ความวิตกกังวล และความเหนื่อยล้า ซึ่งอาจกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยได้หากไม่ได้รับการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม จึงเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการใช้มาตรการเชิงรุกในการบริหารจัดการ เช่น การสื่อสารภายในองค์กรอย่างโปร่งใสและต่อเนื่อง การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นจากผู้บริหารอย่างเหมาะสม ตลอดจนการจัดให้มีระบบสนับสนุนด้านจิตใจและสวัสดิภาพของบุคลากร เพื่อช่วยลดผลกระทบด้านสุขภาพจิตและสนับสนุนการรักษาระดับความปลอดภัยในการปฏิบัติการบิน เป็นต้น

กพท. จึงพิจารณาจัดทำคำแนะนำที่ผู้ประกอบการด้านการบิน เช่น สายการบิน สามารถประยุกต์ใช้ในบริบทของอุตสาหกรรมการบินพลเรือนของประเทศไทยได้ในหลากหลายประเด็น โดยควรมีการพิจารณา ดังนี้

- ดำเนินการประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของเส้นทางบินเป็นรายวัน โดยเฉพาะเส้นทางที่ต้องปฏิบัติการบินผ่านหรืออยู่ใกล้พื้นที่ความขัดแย้ง เพื่อประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินการเที่ยวบิน การปรับเปลี่ยนเส้นทางบิน หรือการหยุดปฏิบัติการบินชั่วคราว ทั้งนี้ เพื่อลดความกดดันต่อการตัดสินใจของนักบินและลูกเรือ
- บริหารจัดการตารางปฏิบัติการบินอย่างเหมาะสม โดยหลีกเลี่ยงการมอบหมายให้บุคลากรชุดเดิมปฏิบัติหน้าที่ในเส้นทางที่มีความเสี่ยงสูงต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน เพื่อลดโอกาสเกิดภาวะความเครียดสะสมและความเหนื่อยล้าทางจิตใจ
- สื่อสารข้อมูลสถานการณ์ ความเสี่ยง และมาตรการด้านความปลอดภัยที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ชัดเจน และโปร่งใส เพื่อช่วยลดความวิตกกังวลและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่บุคลากรด้านการบินในการปฏิบัติงาน อีกทั้งควรมีการสนับสนุนให้มีการสื่อสารระหว่างผู้บริหารและบุคลากร ผ่านการประชุม การสื่อสารแบบเห็นหน้า หรือระบบสื่อสารแบบโต้ตอบมากกว่าการสื่อสารในลักษณะประกาศทั่วไปเท่านั้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความรู้สึกได้รับการดูแลภายในองค์กร
- จัดให้มีช่องทางภายในองค์กรที่เอื้อต่อการรายงานข้อกังวล ปัญหา หรือข้อจำกัดในการปฏิบัติงานของบุคลากรการบิน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสถานภาพการงานหรือการประเมินผลการปฏิบัติงาน
- สนับสนุนระบบช่วยเหลือระหว่างเพื่อนร่วมงาน (Peer Support Program) เพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรด้านการบินสามารถพูดคุยหรือขอคำปรึกษาเกี่ยวกับความเครียด ความวิตกกังวลหรือผลกระทบทางจิตใจได้อย่างเหมาะสมและเข้าถึงง่าย
- จัดให้มีบริการให้คำปรึกษาด้านจิตวิทยาหรือช่องทางดูแลสุขภาพจิตที่เป็นความลับ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่บุคลากรว่าการขอรับคำปรึกษาจะไม่ส่งผลกระทบต่อสถานภาพการงานหรือการประเมินผลการปฏิบัติงาน
- จัดเตรียมแผนตอบสนองด้านสุขภาพจิตในกรณีเกิดเหตุการณ์รุนแรงหรือเหตุการณ์วิกฤตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการบิน เพื่อให้สามารถเข้าดูแลและเยียวยาบุคลากรที่ได้รับผลกระทบได้อย่างทันทั่วถึง

- พิจารณาให้บุคลากรด้านการบินที่เผชิญเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจได้มีระยะเวลาพักฟื้นก่อนกลับเข้าสู่การปฏิบัติหน้าที่ เพื่อลดความเสี่ยงจากความเหนื่อยล้าทางจิตใจ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในการปฏิบัติการบิน
- เตรียมความพร้อมและตระหนักรู้เกี่ยวกับสถานการณ์และการปฏิบัติงานในหรือใกล้พื้นที่ขัดแย้ง โดยยึดถือระเบียบปฏิบัติด้านความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด เช่น การพำนักในพื้นที่ปลอดภัย การเตรียมความพร้อมสำหรับการเคลื่อนย้ายหรืออพยพตามแผนฉุกเฉินขององค์กรหรือทางการ และการติดตามข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางที่เป็นทางการ เช่น NOTAMs หรือประกาศจากหน่วยงานกำกับดูแล เพื่อลดความสับสนและความตื่นตระหนกจากสถานการณ์
- บริหารจัดการการเงินทั้งระดับองค์กรและส่วนบุคคลด้วยความระมัดระวัง ลดภาระค่าใช้จ่ายและควรวางแผนทางการเงินสำรอง (Contingency Planning) เพื่อช่วยลดความกดดันทางจิตใจในระยะยาว
- ดูแลตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจตามมาตรฐานสากล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบต่อความปลอดภัยในวิชาชีพ
- พึงระลึกว่าวิกฤตการณ์นี้เป็นความท้าทายร่วมกันของอุตสาหกรรมการบินทั่วโลก ดังนั้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการให้กำลังใจแก่คนรอบข้างย่อมช่วยให้สามารถรักษามาตรฐานการทำงานและก้าวข้ามผ่านวิกฤตไปได้อย่างเข้มแข็ง

ในบริบทของสายการบินในประเทศไทยที่กำลังเผชิญกับความต้องการเดินทางที่ลดลงและแรงกดดันด้านรายได้จากสถานการณ์ความขัดแย้ง การบริหารจัดการด้านสุขภาพจิตของบุคลากรถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการรักษาความปลอดภัยและเสถียรภาพขององค์กรในระยะยาว แม้มาตรการด้านสุขภาพจิตหลายประการอาจไม่ใช่มาตรการที่ใช้งบประมาณที่สูง แต่การแสดงให้เห็นถึงความใส่ใจ การสื่อสารที่ชัดเจน และการสนับสนุนที่เหมาะสมจากองค์กรสามารถช่วยลดผลกระทบด้านจิตใจ สร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน และสนับสนุนวัฒนธรรมความปลอดภัย (Safety Culture) ขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แหล่งอ้างอิง

1. Thai PBS. (2569). *เกาะติดวิกฤตตะวันออกกลาง*. สืบค้นจาก Thai PBS Middle East Crisis <https://www.thaipbs.or.th/program/MiddleEast>
2. Thairath Plus. (2569). *สรุปเหตุการณ์ เกิดอะไรขึ้นบ้าง? ใน 48 ชั่วโมงวิกฤตที่ผ่านมา เมื่ออิสราเอลกับสหรัฐฯเปิดฉากโจมตีอิหร่าน*. สืบค้นจาก Thairath Plus Article. <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/106058>
3. Ministry of Foreign Affairs of Thailand. (2569). *การดำเนินการของกระทรวงการต่างประเทศในสถานการณ์ความตึงเครียดในตะวันออกกลาง*. สืบค้นจาก MFA Thailand Middle East Situation <https://www.mfa.go.th/th/content/mfa-actions-middle-east-situation-28-feb-2026-th?cate=69abf26ebe614d630a07f833>
4. Thai Post. (2569). *สำนักข่าวกรองฯ อัปเดต 3 ประเด็นสำคัญสงครามตะวันออกกลาง เกาะติดผลเจรจายุติสู้รบ*. สืบค้นจาก Thai Post Middle East Conflict Update. <https://www.thaipost.net/x-cite-news/989823/>
5. International Civil Aviation Organization. (2012). *ICAO Doc 8984: Manual of Civil Aviation Medicine*.
6. International Civil Aviation Organization. (2025). *Annex nineteen to the Convention on International Civil Aviation: Safety Management*.
7. International Civil Aviation Organization. (2026). *Mental Health in Aviation Operations in Conflict Zones* (Electronic Bulletin EB 2026/12, 9 April 2026).